

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΚΡΑΝΙΔΙ ΤΟΥ 1821

Σεβαστοί πατέρες, κύριε περιφερειακή Σύμβουλε, κύριε Δήμαρχε, κυρία πρόεδρε του Δημοτικού Συμβουλίου, κύριε πρόεδρε της κοινότητας Κρανιδίου, κύριες και κύριοι αντιδήμαρχοι, κύριοι δημοτικοί σύμβουλοι, κυρίες και κύριοι, Όμορφο είναι το Κρανίδι μας, 'Η κωμόπολη της Αργολίδας με το νησιώτικο χρώμα! Κι αλήθεια, καθώς έρχεται ο επισκέπτης από την Αθήνα, προβάλλει γραφικό μπροστά του με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική του. Η θέα από τους μύλους, σαν ζωντανή καρτ-ποστάλ, αδύνατο να αποτυπωθεί με απόλυτη ακρίβεια από το φωτογραφικό φακό!

Αν είμαστε περήφανοι για τούτο τον τόπο, όμως, δεν είναι μονάχα για την αγέρωχη ομορφιά του. Είμαστε περήφανοι, και δίκαια, για την ιστορία του, για την ουσιαστική συμβολή του στην Εθνική Παλιγγενεσία, είμαστε περήφανοι για τους προγόνους μας που έδωσαν ψυχή και αίμα στον Αγώνα, για να μπορούμε σήμερα εμείς, διακόσια και ένα χρόνια τώρα, να ζούμε ελεύθεροι!

Χρέος μας να θυμόμαστε και να μεταφέρουμε στις επόμενες γενιές την τοπική μας ιστορία, και σε αυτό στοχεύουν οι σημερινές εκδηλώσεις ιστορικής μνήμης του Δήμου μας.

Ας πάρουμε, λοιπόν, τα πράγματα από την αρχή:

Κρανίδι. Πιθανολογείται ότι το όνομά του προήλθε από τη λέξη 'κραναός' που σημαίνει τραχύς, βραχώδης, πετρώδης, ή από τον τρόπο που ήταν χτισμένο στο λόφο και έμοιαζε με μικρό κρανίο, 'κρανίδιον'. Πρωτοεμφανίζεται σε γραπτές ιστορικές πηγές περίπου το 1530, αν και η ιστορία του αρχίζει νωρίτερα. Πέφτει ένδοξα στα χέρια των Τούρκων όντας ο τελευταίος τόπος που προβάλλει αντίσταση και οι κάτοικοι των τεσσάρων

οικισμών του συγκεντρώνονται γύρω από τον Άγιο Γιάννη, κοντά στη βρυσούλα που βρίσκεται και σήμερα στο ρέμα του Γραμματικού. Κατά άλλους μελετητές η βρυσούλα, 'κρηνίδιον' και με παραφθορά δωρική 'κρανίδιον' έδωσε το όνομα στην κωμόπολή μας. Το 1821 έχει 5500 κατοίκους. Γύρω στο 1790 η Ερμιονίδα και ο Δαμαλός γίνονται βιλαέτι με την ονομασία Κάτω Ναχαγιές. Μέχρι και την έναρξη της Επανάστασης ανθούν και αποκτούν μεγάλη περιουσία τα μοναστήρια του Αυγού, των Αγίων Αναργύρων στην Ερμιόνη και της Ζωοδόχου Πηγής στην Κοιλιάδα. Όλα τους θα βοηθήσουν έπειτα στον Αγώνα.

Οι κάτοικοι ασχολούνταν αρχικά με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, σταδιακά όμως, από τα πρώτα χρόνια της επικράτησης των Οθωμανών στο Αιγαίο, στράφηκαν στο θαλάσσιο εμπόριο φτάνοντας να έχουν αποκτήσει μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα ένα διόλου ευκαταφρόνητο μικρό στόλο από ιστιοφόρα σκάφη.

Το έντονο πατριωτικό συναίσθημα που διακρίνει τους Κρανιδιώτες καταδεικνύεται από το γεγονός ότι οι Τούρκοι αποκαλούσαν το Κρανίδι 'Κουρτ γιουβά' (φωλιά λύκων). Ο λόγος, η συμμετοχή των προνομιούχων Κρανιδιώτικων οικογενειών στα Ορλωφικά το 1770. Οι Κρανιδιώτες προσπαθώντας να διαφύγουν την εκδικητικότητα των Τουρκαλβανών, αναζήτησαν καταφύγιο στις Σπέτσες και μετέφεραν μαζί τους τις εικόνες, τα οστά των νεκρών τους και την καμπάνα του Αγίου Γιαννιού, από μοναστήρι της Ισπανίας, κατεστραμμένο πιθανότατα από πειρατές, που τη μετέφερε στο Κρανίδι αφού την αγόρασε στη Μαγιόρκα κάποιος καπετάνιος Μονοχάρτζης. Επέστρεψαν στον τόπο τους όταν ηρέμησαν τα πράγματα, η καμπάνα όμως παρέμεινε στο μοναστήρι των Σπετσών.

Τον πατριωτισμό των Κρανιδιωτών και την ιδέα της επανάστασης ενίσχυαν και οι ντόπιοι, κληρικοί κυρίως, που μυήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία: ο Παπαρσένης Κρέστας, ο Αναγνώστης (Λογοθέτης) Ζέρβας, ο καπετάν Βασίλειος Νόνης, ο Δημήτριος (Μήτρος) Μερεμέτης, ο Ιωάννης Όρσας, ο Νικόλαος Κρέστας, ο Σπύρος Τριγκάκης, ο Ιωάννης Μερεμέτης, ενώ πιθανολογείται ότι ήταν μέλη της Οργάνωσης και οι Νικόλαος Γκ. Λάμπρου (καπετάν Κρανιδιώτης), Αγγελής Γουζούασης, Ανδρέας Βισβίκης, Αναγνώστης Λέκας, Κώστας Λάμπρου, Σπυρίδων Ζέρβας, Κωνσταντίνος Γκιώνης και Ιωάννης Στρίγκος.

Από τις ηγετικές μορφές στην προετοιμασία των Κατωναχαϊτών για την επανάσταση αλλά και γενναίος στη μάχη ήταν ο Αρχιμανδρίτης Διονύσιος Βούλγαρης, ηγούμενος στη Μονή Αυγού. Συχνά κινδύνευσε η ζωή του από τους Τούρκους από το ζήλο του για την προετοιμασία του Αγώνα, και ήταν αυτός που με το λόγο του εμπύχωσε τα παλικάρια στην ορκωμοσία τους στο 'Γκούρι Βιτόρεζε', ενώ με 25 οπλισμένους μοναχούς της Μονής του Αυγού ενώθηκε με τις δυνάμεις του Παπαρσένη στην πολιορκία του Ναυπλίου. Λέγεται ότι κατέσφαξε 6000 Τούρκους χοτζάδες και ιεροσπουδαστές στο Άργος, καθώς και ότι βρήκε 30.000 γρόσια. Μαρτυρικό το τέλος του, οι Τούρκοι τον αιχμαλώτισαν και τον κρέμασαν στη δυτική πλευρά του κάστρου του Παλαμηδιού (κατ' αντιστοιχία με τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε' στην Κωνσταντινούπολη), ενώ κατά άλλους τον έκαψαν ζωντανό.

Πρωταγωνιστής στον Αγώνα για την Ελευθερία μας ο Παπαρσένης Κρέστας. Γιος του Κρανιδιώτη αγρότη Γεωργίου Κρέστα, κατά κόσμον Αλέξανδρος, όταν χειροτονήθηκε διάκονος, έλαβε το όνομα Αρσένιος και επέστρεψε στη γενέτειρά του ως ηγούμενος στην μονή Ζωοδόχου Πηγής στην

Κοιλάδα (Κορωνίδα) αλλά και ως δάσκαλος. Σπούδασε στις Σχολές της Δημητσάνας και του Άργους, στη Σχολή Κυδωνιών και στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Το 1818, όταν ήταν πνευματικός στις Σπέτσες, μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία με το βαθμό του Ιερέα, από τον Γεώργιο Πάνου (26 Νοεμβρίου), σε ηλικία 45 ετών.

Συμμετείχε στην πολιορκία του Ναυπλίου και διέπρεψε στις μάχες του Ξεριά, στη Στυλίδα, στο Αγιονόρι, στα Δερβενάκια. Γενναίος στις μάχες, αγνός πατριώτης και ενάρετος κληρικός, αλλά και 'αντούριστος', δύστροπος, ανυπότακτος.

Χαρακτηριστικά αναφέρει ο παπα-Γκίκας, ήταν παλικαράς, όταν τον πιάζανε, τον φέρνανε σε δύσκολη θέση έλεγε «είμαι Κρανιδιώτης, Αρβανίτης κι έχω δυο τρύπες στη μύτη».

Στις 28 Νοεμβρίου 1822, ο Παπαρσένης έπεσε ηρωικά στον Άγ. Σώστη.

Το Κρανίδι κάμει Επανάσταση, λοιπόν!

25 Μαρτίου 1821: ο Παπαρσένης διορίζεται αρχηγός των επαναστατικών δυνάμεων της Ερμιονίδας:

«Σήμερα την 25^η Μαρτίου 1821 διορίζομεν γενναίον αρχηγόν των στρατιωτικών δυνάμεων Αργολίδας (εννοώντας τον Κάτω Ναχαγιέ) τον Αρσένιον Γ. Κρέσταν και τους οπαδούς αυτού οπλαρχηγούς, Αναστάσιον Μ.Μονοχάρτζην, Νικόλαον Α. Κρέσταν, Αναγνώστην Κ. Ζέρβαν και ως εφόρους τους εξής: Ιερομόναχον Διονύσιον Π. Βούλγαρην, ηγούμενον της Μονής Αυγού, τον ηγούμενον της Μονής Ζωοδόχου Πηγής (Κορωνίδος) Ιωάσαφ Οικονόμου ή Τζερεμέ, κατά διαταγήν ημών να διοικούν, να διατάσσουν τους οπαδούς των υπέρ της κοινής ελευθερίας και σωτηρίας του Ελληνικού Γένους. Εν Ύδρα, τη 25^η Μαρτίου 1821» Ακολουθούν οι υπογραφές των Αναστασίου Μπότση, Ιωάννη Ορλάνδου, Ιωάννη Μέξη,

Γεωργίου Κουντουριώτη, Λάζαρου Κουντουριώτη και Γκίκα Μπόταση.

27 Μαρτίου: κηρύσσεται η επανάσταση, με προτροπή του Κρανιδιώτη Γκίκα Μπόταση, που ήλθε και ξεσήκωσε τους κατοίκους. Ήταν τη χρονιά αυτή, η εβδομάδα του Λαζάρου.

Οι έφοροι του Κρανιδίου ζητούν με επιστολή τους προς τους προεστούς των Σπετσών να τους επιστρέψουν την καμπάνα του Αγίου Γιάννη: «Μετά την έρευναν της αγαθής υγείας, σας ειδοποιούμεν, ότι εις τους απερασμένους χρόνους, όπου ήταν ο Μωρέας εις αιχμαλωσίαν, μας ήλθον εις τα χωριά μας Αλβανίται, κάποιος Τζεσμές Μπούλμπασης ονομαζόμενος με το ασκέρι του, και ημείς μανθάνοντες ότι ερχότανε εις τα χωρία μας, εφύγαμεν και ήλθομεν αυτού' - εφέραμεν δε και την αγίαν εικόνα του Προδρόμου. Είχομεν και μία καμπάνα εις την εκκλησίαν του Προδρόμου την επήρε και αυτήν ο μακαρίτης πρώην Οικονόμος και την έφερε αυτού εις το μοναστήρι. Και τον τότε καιρόν είχον εις το Μοναστήριν μίαν καμπάναν και εβαρούσε βραχνά και ωσάν επήγαν την ιδικήν μας, την εκρέμασαν εμπρός εις τα κελλιά και την εβαρούσαν, επειδή και εβαρούσε παστρικά και ήτο εκεί, έως ότου έγινε το καμπαναρείον – την ήξευραν ο γέρων Λογγίνος και ο μακαρίτης προηγούμενος Αγάπιος. Τώρα όμως, με το να είδαμεν και ημείς ελευθερίαν σήμερον, παρακαλούμε να μας την στείλετε, δια να συγχαρώμεν και ημείς, όπου δεν εκοτούσαμεν από τους τυράννους και το σημαντήρι να βαρήσωμεν και ούτω παρακαλούμεν να μας την στείλετε και θεόθεν υγιαίνετε. Οι έφοροι του Κρανιδίου εις τους ορισμούς σας. Μόλις έλαβαν το γράμμα οι προεστοί των Σπετσών, ναύλωσαν αμέσως ένα καΐκι, φόρτωσαν την καμπάνα και την έστειλαν στο Κρανίδι όπου έφτασε ανήμερα τη Μ. Παρασκευή και οι Κρανιδιώτες βοήθησαν όλοι να κρεμασθεί στη θέση της. Το πρωί του Μ. Σαββάτου, οι γλυκείς ήχοι του σήμαντρου του

‘Αϊ Προδρόμου’ σκόρπισαν στο Κρανίδι το χαρμόσυνο μήνυμα των δύο Αναστάσεων: του Χριστού και του Γένους.

1^η Απριλίου: Συνεδριάζουν η Δημογεροντία και οι Προκρίτοι του Κρανιδίου

«Εν Κρανιδίω σήμερον την 1^η Απριλίου 1821 συνελθόντες εις ειδικήν συνεδρίασιν κατόπιν προσκλήσεως του Αρχηγού της πόλεως Κρανιδίου και Διδασκάλου μας Παπαρσένη Κρέστα, Αρχιμανδρίτου, όστις μετά των οπλαρχηγών της πόλεως προσήλθε και προσωπικώς εις ημάς ανακοίνωσεν, εκλεκτόν μέλος της Φιλικής Εταιρείας τυγχάνων, ότι εν συννεοήσει αυτού μετά των λοιπών Καπεταναίων της Πελοποννήσου κηρύσσομεν την Ελευθερίαν μας, από τον τουρκικό ζυγόν και λαμβάνετε όπλα και δίδομεν εντολήν όπως όλοι από σήμερον και μέχρι της απελευθερώσεώς μας από τον τουρκικόν ζυγόν υπακούουν εις τας εντολάς Αυτού.

Παρακαλούμεν τον Θεόν να ευλογήση τα όπλα του και ελευθερώσει από τους Τούρκους το Ναύπλιον και το Φρούριον του Παλαμηδίου και να αγωνισθή, όπου η πατρίς μας έχει ανάγκην».

4 Απριλίου: Οι Κρανιδιώτες ορκίζονται να πολεμήσουν για την Ελευθερία

Σύμφωνα με προφορική παράδοση που παραθέτει ο παπα Γκίκας Παπαδημητρίου, εφημέριος στην Κάτω Παναγία, στη γειτονιά του πατρικού σπιτιού του Παπαρσένη, οι Αγωνιστές της επαρχίας μαζεύονται όλοι στον ιερό ναό Σύναξης της Θεοτόκου, στην Πάνω Παναγία. Πρωτοστατούν στη θεία Λειτουργία όλοι οι ιερωμένοι Αγωνιστές της περιοχής: ο Παπαρσένης Κρέστας, ο Ιερομόναχος Διονύσιος Βούλγαρης, ηγούμενος της Μονής Αυγού Διδύμων, ο Ιωάσαφ Οικονόμου ή Τζερεμές, ηγούμενος της Μονής Ζωοδόχου Πηγής Κοιλιάδας, ο παπα-Δημήτριος Κρομούδας ή Διονύσιος Σύγκελος, εφημέριος

του Αγίου Βασιλείου Κρανιδίου, ο παπα-Αθανάσιος ο Ερμιονίτης, ο πατήρ Ιωσήφ Καλαράς, μοναχός της Μονής Αγίων Αναργύρων Ερμιόνης και άλλοι κληρικοί. Οι Αγωνιστές κοινωνούν των Αχράντων Μυστηρίων, τελειώνει η λειτουργία, οι καμπάνες χτυπούν χαρμόсуνα. Ο Παπαρσένης, ως Αρχηγός, εκδίδει την πρώτη διαταγή για αναχώρηση προς το Ναύπλιο και το Παλαμήδι, την κοινοποιεί, το στρατιωτικό σώμα συντάσσεται και με τον Παπαρσένη μπροστάρη με το σταυρό στο χέρι κατηφορίζει το λιθόστρωτο καλντερίμι που από το 'Γραμματικό' οδηγεί στον ογκόλιθο 'Γκούρι Βιτόρεσε', 'Πέτρα της Νίκης ή της Τύχης' και κατά άλλους 'της Ζωής'. Μόνο τυχαία δεν ήταν η επιλογή του Παπαρσένη να δοθεί ο όρκος των αγωνιστών σ' εκείνη την πέτρα. Τη συνδέουν θρύλοι και παραδόσεις θρησκευτικές και μυθοπλασίες που ξέρει καλά ότι μιλούν στο θυμικό των Κρανιδιωτών. Είναι το τόπι που έπαιζαν η Αγία Άννα και ο Προφήτης Ηλίας ο καθένας από το λόφο του, και πέτρωσε πέφτοντας. Είναι η πέτρα που ο Παπουλάκος είχε πει ότι μέσα της υπάρχει άσβεστο φώς. Είναι η πέτρα της Βιτώρας, μιας όμορφης Κρανιδιώτισσας νεράιδας που βοηθούσε τους αδυνάτους και τη σκότωσαν κάπου εκεί.

Στο βράχο 'Γκούρι Βιτόρεσε' ο ιερομόναχος πολέμαρχος Διονύσιος Βούλγαρης εμψύχωσε τους αγωνιστές και τον κόσμο που είχε συγκεντρωθεί: «Φιλογενέστατοι Κρανιδιώτες! Σήμερα μην φανείτε ανάξιοι της ελευθερίας σας. Ο πόλεμος γίνεται σήμερα δια την πίστιν και δια την πατρίδα και δια ταύτα δεν πρέπει να λυπηθούμε τα κορμιά μας ούτε την περιουσία μας, δια να κερδίσομεν την ελευθερίαν. Όποιος θα συμπράξει σήμερα μετά μας θα σώση και την ψυχή του και όποιος δε συμπράξει θα είναι αιωνίως εθνοκατάρατος. Ακολουθήστε μας αδελφοί και ο Ουράνιος Βασιλεύς είναι μεθ' ημών.» Ο Παπαρσένης βγάζει τα ράσα του και ντύνεται στα λιάπικα όπως έλεγαν τα ρούχα των κοσμικών τότε, για να

ριχτεί στις μάχες! Κατά την προφορική παράδοση από τον παπα-Γκίκα, οι γριές Κρανιδιώτισες που το είδαν αυτό είπαν στα αρβανίτικα 'Βάτε ντο πρίσσε τε κόσμι! Πρίφτι ζόρι ράσσε, ε δε βόρι λιάπετ'. 'Θα χαλάσει ο κόσμος! Ο παπάς έβγαλε τα ράσα και φόρεσε τα λιάπικα'. Καταλάβαιναν όλοι ότι 'νυν υπέρ πάντων ο αγών'.

Γίνεται ομοβροντία και κατευθύνονται στο Μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής στην Κοιλιάδα, όπου δίνουν το γενικό όρκο που εκφωνεί ο Παπαρσένης: «Ορκίζομαι εν ονόματι των τετιμημένων οστών των παναρχαιοτάτων προπατόρων ημών Ελλήνων» Έβαλε το χέρι στο Άγιο Ευαγγέλιο και αναφώνησε «Ελευθερία ή Θάνατος, αδελφοί!»

Ξεκίνησαν, έπειτα, χωρισμένοι σε δυο φάλαγγες προς το Δρέπανο. Η πρώτη φάλαγγα με 430 άντρες και αρχηγό τον Παπαρσένη ακολούθησε τον ορεινό όγκο, χωρισμένη στην κύρια δύναμη 300 ατάκτων υπό τη διοίκηση των οπλαρχηγών Δ. Μερεμέτη και Ι. Στρίγκο και στο κλιμάκιο εφεδρίας 130 αντρών που ακολουθούσε την κύρια δύναμη σε απόσταση 2χλμ υπό τη διοίκηση του Α. Ζέρβα. Η δεύτερη φάλαγγα που την αποτελούσαν 200 άντρες ακολούθησε τον παράλιο δρόμο υπό τη διοίκηση του οπλαρχηγού Κ. Γκιώνη και του προεστού Ν. Λάμπρου, ενώ την πορεία της κάλυπτε από τη θάλασσα ο Κωνσταντούρος με 20 πλοιάρια.

Μέχρι την Ανεξαρτησία, κανένας Οθωμανός στρατιώτης δεν ξαναπάτησε στην ελεύθερη Ερμιονίδα!

Όμορφο είναι το Κρανίδι μας! Αγέρωχα τα καπετανέικα σπίτια του με τα χαρακτηριστικά παράθυρα με τα τζάμια έξω και μέσα τα πατζούρια, κατάλοιπο της εποχής του φόβου των πειρατών. Όμορφότερα φαίνονται όταν ξέρεις την ιστορία του. Περηφάνεια και συγκίνηση συνεπαίρνει κατεβαίνοντας το δρόμο από τη Βρυσούλα του Γραμματικού για το Γκούρι

Βιτόρεζε. Και δεν μπορούμε παρά να αισθανόμαστε το χρέος μας σε αυτούς τους ένδοξους προγόνους μας που δεν δίστασαν να δώσουν και την τελευταία ρανίδα του αίματός τους για να είμαστε ελεύθεροι. Χρέος μας να τους θυμόμαστε, να τους γνωρίζουμε στη νέα γενιά, χρέος μας να φροντίζουμε τον τόπο που με την απaráμιλλη τόλμη και τη θυσία τους μας κληροδότησαν!

Θα κλείσουμε με μια φράση από το λόγο που εκφώνησε την 25^η Μαρτίου 1918 ο Εμμανουήλ Ρέπουλης, άλλος ένας άξιος Κρανιδιώτης: «Σήμερον είναι η εορτή καθ' ην λαλούν και διδάσκουν τα μνημεία των υπέρ της Πατρίδος αγωνισθέντων και η φαντασία εκτυλίσσει τα κλέη αυτών».